

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

6-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 6 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Umarov Sardor Yakubovich</i> QAYTA BIRLASHGAN GERMANIYA IQTISODIYOTI RIVOJLANISHINING ASOSIY JIHATLARI	12-16
<i>Atamuratova Dilafroz Rashidovna</i> XORAZM XALQ SOVET RESPUBLIKASINING ILK MATBUOTI: “INQILOB QUYOSHI”	17-20
<i>Mansurov Ulug‘Bek</i> XX ASRNING 20-50-YILLARIDA NAMANGAN SHAHRIDA SOG‘LIQNI SAQLASH TIZIMIDAGI MUAMMOLAR	21-24
<i>Umid Bekmuhammad, Sayyora Samandarova</i> XORAZMDAGI JADID MAKTABLARIGA OID TA‘LIM TASHKILOTLARI VA JAMIYATLARI	25-31
<i>Norov Shuhrat, Turatosheva Sadoqat</i> O‘ZBEKISTON YOSHLAR SIYOSATINING IJTIMOYIY, MADANIY VA TA‘LIMIY SOHALARDAGI FALSAFIY ASOSLARI VA UNING MA‘NAVIY YETUK YOSHLARNI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI	32-38
<i>Sultanov Samandar Mahmud o‘g‘li</i> QUYI AMUDARYO VA BUXORO-QORAKO‘L HUDUDI MANZILGOHLARINING MODDIY ASHYOLARDA AKS ETISHI	39-42
<i>Quranboyeva Sevinchoy</i> SOVET HOKIMIYATI DAVRIDA XORAZM VILOYATI AHOLISINING UY-JOY QURILISHIDA IJTIMOYIY HAYOTNING AKS ETISHI (1945-1985-YILLAR MISOLIDA)	43-46
<i>Mamajanov Azizbek</i> SOVET HUKUMATI AGRAR SIYOSATINING O‘ZBEKISTON SSR IRRIGATSIYA TIZIMIGA TA‘SIRI (1950-1990-YILLAR).....	47-52
<i>Baxritdinov Jasurbek</i> AKADEMIK ABDULAHAD MUHAMMADJONOVNING O‘ZBEKISTONDA TARIX VA ARXELOGIYA FANLARI RIVOJIGA QO‘SHGAN HISSASI	53-57
<i>Aliqulov Ramazon</i> TOSHKENT VA FARG‘ONA VODIYSIDAGI DEHQON, CHORVADOR VA HUNARMAND AHOLINING MADANIY, IJTIMOYIY, SIYOSIY, IQTISODIY ALOQALARNING O‘ZBEK XALQINING ETNOGENEZIDAGI O‘RNI (QANG‘LI QABILASI MISOLIDA)	58-66
<i>Abduraxmonov Adxamjon Soxodilla o‘g‘li</i> 1946–1990-YILLARDA QO‘QON SANOATINING TRANSFORMATSIYASI	67-74
<i>Tashqo‘lova Dilnoza Turaboy qizi</i> YANGI O‘ZBEKISTON VA XITOIY XALQ RESPUBLIKALARI IQTISODIY HAMKORLIGIDA “BIR MAKON-BIR YO‘L” TASHABBUSINING AHAMIYATI	75-78
<i>Jabborov Qaxramon Jaxongir o‘g‘li</i> JULIYA KOHENNING XVIII-XX ASRLARDA SEFARD YAHUDIYLARINING IJTIMOYIY HOLATIGA OID TADQIQOTLARI TAHLILI	79-83

<i>Dilfuza Muxammadinova Nasretdinova</i> TA'LIMNING TARAQQIYOT YO'LI	84-89
--	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Ollanazarov Bekmurod</i> INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA TURISTIK XIZMATLAR SOHASIDA INVESTITSION FAOLLIKNI BOSHQARISH: NAZARIYA, AMALIYOT VA XORIJIY TAJRIBA	90-100
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> O'ZBEKISTONDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI	101-107
<i>Tangirkulov Bekzod</i> TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY RESURLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	108-115
<i>Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li</i> TRANSPORT TIZIMINING RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH KO'RSATKICHLARI TIZIMI	116-125
<i>Ergashev Uyg'un Jabborovich</i> KAMERAL SOLIQ TEKSHIRUVI UCHUN ELEKTRON MANBASINING SHAKLLANISHI, SOLIQ TIZIMIDAGI QO'LLANILAYOTGAN DASTURIY MAHSULOTLARNING AHAMIYATI	126-131

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Nosirxo'jayeva Gulnora</i> AXBOROT VA "OMMAVIY MADANIYAT" XURUJINING DOLZARB MUAMMOLARI	132-136
<i>Panjiyev Suhrob</i> HAQIQATNING KOGERENTLIK XUSUSIYATLARINING YANGILANISHI	137-143
<i>Gadoeva Lobar</i> IJTIMOIY-FALSAFIY TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA SOG'LOM TURMUSH TARZI .	144-148
<i>Djurayeva Nigora</i> SYSTEMIC ANALYSIS OF THE FORMATION OF COGNITIVE ASPECTS OF CONSCIOUSNESS OF THE PEOPLES OF CENTRAL ASIA	149-158
<i>Юлдашев Фаррух Абдурахманович</i> ПОНЯТИЕ ЭКЗИСТЕНЦИАЛИЗМА И ЕГО СТЕПЕНИ ИССЛЕДОВАНИЯ	159-167
<i>Mengliqulov Umid Mamadiyevich</i> MILLIY IDENTIFIKATSIYA MASALASINING TARIXIY-DINAMIK VA ZAMONAVIY KONTEKSTDA TAHLILI	168-173
<i>To'xtarov Ismatulla Murodovich, Ergashev Ulug'bek Adxamovich</i> MAG'RIBNI MAFTUN AYLAGAN MUTAFAKKIR	174-178
<i>Toirov Ilhom</i> IJTIMOIY-MADANIY TARAQQIYOT: SIVILIZATSION ASOSLAR VA YO'NALISHLAR	179-183
<i>Farxodjonova Nodira, Ergashev Ibodulla</i> GLOBALASHUV SHAROITIDA MILLIY O'ZLIKNI SAQLASH VA JAMIYAT BARQARORLIGI: JADIDLAR MEROSIGA IJTIMOIY-FALSAFIY NAZAR	184-188

<i>Ergashev Ozodbek Baxodurovich</i> YUNON MANTIQ ILMINING ARAB TILIGA TARJIMA QILINISHI VA ISLOM FALSAFASIGA KIRIB KELISHI	189-194
<i>Fayziyev Xurshid</i> VOLTER VA BAG'RIKENGLIK GENEZISI	195-199
<i>Sattorova Shalola</i> MIRZO ABDULQODIR BEDILNING ASOSIY FALSAFIY G'OYALARI	200-203
<i>Taylyakova Feruzaxon Sultanovna</i> TADBIRKOR VAZIFALARI VA SHAXSIY SIFATLARI	204-207
<i>Sadullayev Sardor Saydiganiyevich</i> INSON VA SAN'ATNING ARTUR SHOPENGAUER TA'LIMOTIDA ESTETIK TAFAKKUR PRIZMASIDA TAHLILI	208-215
<i>Vaxobova Dilfuza Roziqovna</i> ABU ABDULLOH RUDAKIY ADABIY-FALSAFIY MEROSINI O'RGANISHGA SINERGETIK USULDA YONDASHUV	216-219
<i>Yuldashxodjaev Haydar Hashimxanovich</i> MUSOXONXOJA DAHBIDIY ASARLARIDA USTOZNING SHOGIRDNI TANLASH VA UNI TARBIYALASHDAGI FALSAFIY G'OYALARI	220-224
<i>Umurzaqov Axmadjon Maxamadovich</i> INSON E'TIQODIDAGI O'ZGARISHLARNING METODOLOGIK ASOSLARI	225-231
<i>Teshayeva Gulchehra Murodovna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA SHAXSNING RAQAMLI JAMIYATGA TRANSFORMATSIYALASHUVI	232-237
<i>Yusupova Ranaxon</i> IJTIMOIY MUHIT TEXNOGEN SIVILIZATSIYA VA AHLOQ MASALALARI	238-241
<i>Sharipov Abdukhakimjon Ziyotdinovich</i> SHARQ VA G'ARB TAFAKKURIDA FAROVON HAYOT TUSHUNCHASINING FALSAFIY TAHLILI	242-246
<i>Sultonova Shaxnoza</i> MUNAVVAR QORI MA'RIFIY-AXLOQIY QARASHLARINING FALSAFIY AHAMIYATI	247-251
<i>Dusmanov Sherzod Abduvaliyevich</i> JINOYATCHILIK – YOSHLAR AXLOQIY-MA'NAVIY BUZILISHLARINING MANBAI VA HOSILASI SIFATIDA	252-256
<i>Rajabboy Hasanov</i> FAROVON HAYOT MEZONI VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIGA TA'SIRINING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	257-261
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Boynazarov Zokir</i> TARIXIY YOZMA MANBALARDA SOMATIZMLAR VA INSON MANZARASI	262-274
<i>Yeshboyeva Matluba</i> MUHAMMAD YUSUF SHE'RLARI TARJIMALARIDA IBORALARNING BERILISHI ("KO'HNA QUDUQ" DOSTONI MISOLIDA)	275-279

<i>Azizaxon Rasulova</i> SINTAKTIK MAYDON KONSEPSIYASI VA UNING LINGVISTIK TALQINI	280-284
<i>Mamadkulova Kamila Abdukhalikovna</i> THE IMAGE OF A LITERARY HERO OF THE "LOST GENERATION" IN THE WORK OF E.M. REMARQUE	285-290
<i>Naimova Parvina Rustamovna</i> ITALYAN VA O'ZBEK MULOQOT MATNI JARAYONIDA MULOQOTNING O'RNI VA AHAMIYATI. ITALYAN TILI VA O'ZBEK TILI VERBAL MULOQOT MATNIDA O'XSHASH VA FARQLI JIHATLARI	291-296
<i>Жабборовва Муслима Тохировна</i> ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ	297-301
<i>Xudoyberdiyeva Oyjamol, Jo'rayeva Komila</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA QADRIYATLAR IFODASI VA ULARNING TARJIMA MUAMMOLARI	302-306
<i>Ostonova Ramziya</i> LEXIC-SEMANTIC FIELD OF CONSTRUCTION TERMINOLOGY	307-311
<i>Qarshiyeva Tamara, Nabiyeva Sharifa, Samadova Charos va G'aniyeva Inobat</i> AMERIKA VA O'ZBEK ADABIYOTI MISOLIDA «UYG'ONISH VA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH» TAMOIYILLARINING QIYOSIY TAHLILI	312-316
<i>Sumbul Muxammedova</i> XORAZM DOSTONLARIDAGI AYRIM HIKMATLI JUMLALARNING SODDA GAP TAHLILI BO'YICHA IZOHI	317-322
<i>Abduqodirova Zebo Qodirovna</i> XXI ASR TILSHUNOSLIGIDA YANGI YO'NALISH SIFATIDA EKOLINGVISTIKA	323-331
<i>Murtozayeva Zarina Muxtor qizi</i> BADIY ADABIYOTLARDA KONSEPT VA KONSEPTASFERA FAOLLASHUVINING NAZARIY ASOSLARI	332-335
<i>Abiyatova Muslima Maratovna, Abdirasulov Bahodir</i> AUDIOVISUAL TRANSLATION: SUBTITLING AND DUBBING CHALLENGES	336-343
<i>Kayimova Mohinur Salokhiddin kizi, Bakiyev Faxriddin</i> COMPLEXITY OF CULTURE-SPECIFIC UNITS AND SEMANTIC AMBIGUITIES IN TRANSLATION	344-350
<i>Rasulova Nigora Kurbonovna</i> MASHRAB IJODIDA MULAMMA' ASARLAR TADQIQI	351-356

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Djumaniyozova Dilfuza, Matnazarova Muhayyo</i> IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARINI HAL QILISHDA YURIDIK KLINIKANING AHAMIYATI	357-362
<i>Mirzaraximov Baxtiyor, Shokirov Boburjon</i> KIBERHUJUMLAR NATIJASIDA SHAXSIY VA DAVLAT SIRLARIGA XAVF SOLISH	363-367

<i>Baymurotov G'ayrat Panjiyevich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUNCHILIK TASHABBUSI HUQUQINI AMALGA OSHIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI	368-376
<i>Esanova Shaxnoza</i> JINOYATGA TAYYORGARLIK KO'RISH VA SUIQASD QILGANLIK UCHUN JAVOBGARLIKKA OID RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI	377-383
<i>Abduvaliyev Murodillo</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUN BO'YICHA MEROS HUQUQINI TARTIBGA SOLISHNING XUSUSIYATLARI	384-388
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> TASVIRGA BO'LGAN HUQUQ: ANGLIYA VA NYU-YORK QONUNCHILIGI QIYOSIY TAHLILI	389-395
<i>Ismaylov Raxat</i> HUQUQNI SHARHLASH JARAYONINING ILMIY-NAZARIY TAHLILI	396-402
<i>Nabiyev Muhridin</i> INSON HUQUQLARI BO'YICHA MILLIY INSTITUTLAR FAOLIYATINING HUQUQIY ASOSLARI	403-406
<i>Kabulov Xojabay, Dauletbaeva Aynur</i> SHAXS SHA'NI VA QADR-QIMMATINING HUQUQIY HIMOYASI VA UNI BUZGANLIK UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK ASOSLARI	407-412
<i>Utebaev Salamat, Kalbaeva Eldora</i> VOYAGA YETMAGAN YOKI MEHNATGA LAYOQATSIZ SHAXSLAR MODDIY TA'MINOTINING HUQUQIY ASOSLARI VA UNI BUZGANLIK UCHUN JAVOBGARLIK	413-418
<i>Begatov Jasurbek Numonjanovich</i> MEHNATGA OID MUNOSABATLARDI KAMSITISH UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK MASALALARI	419-432
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR	433-441
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Gayupova Saodat Xamidovna</i> INDIVIDUAL YONDASHUV ASOSIDA ZAMONAVIY TALABA SHAXSINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	442-446
<i>Akimova Jumaxan, Isakova Malika</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYANI O'QITISHDA STEAM TA'LIM TIZIMINING AHAMIYATI ...	447-452
<i>Абдуллаева Мавжуда Эргашевна</i> СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ В ПРОФИЛАКТИКЕ РАСПРОСТРАНЕННЫХ ДЕТСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ: МЕТОДИКА ПРИМЕНЕНИЯ ПРОГНОСТИЧЕСКИХ КАРТ	453-460
<i>Mirkasimova Zilola Alisherovna</i> MULTIMEDIA – MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA BILINGVAL KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA	461-464

<i>Xidirova Durдона Muxtorovna</i> SINERGETIK TA'LIM VA O'QUVCHI-QIZLARNI IJTIMOIIY-MADANIY MUNOSABATLARGA TAYYORLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	465-469
<i>Yazdonov Ulug'bek, Rashidova Madina</i> YOSHLARDA KASBIY BILIM VA KO'NIKMANI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIIY KONSEPSIYALARDA ILGARI SURILAYOTGAN TA'LIMOTLAR	470-479
<i>Elmuratova Zamira</i> INTERACTIVE METHOD IN TEACHING ENGLISH	480-484
<i>Karimova Nilufar Ummatqul qizi</i> SOFT SKILLS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES: BASES OF IMPROVEMENT OF STUDENTS' INTERPERSONAL AND COGNITIVE SKILLS	485-490
<i>Adilov Shodiyor</i> MUHANDISLIK GRAFIKASI VA DIZAYN FANLARINI INTEGRATSIYALASHDA "G'OYALARNING LOYIHALA" USULI	491-496
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> ПОНЯТИЕ «ДУХОВНЫЙ ГУМАНИЗМ» КАК ОСНОВОПОЛАГАЮЩЕЕ КАЧЕСТВО ГУМАННОГО ПЕДАГОГА	497-500
<i>Abdurazzaxov Abdurasul</i> SPORT-SOQ'LOMLASHTIRISH TURIZMI ASOSIDA TALABALARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	501-506
<i>Ergashev Tolif</i> O'QUVCHILARNING KARTOGRAFIK BILIMLARINI RIVOJLANTIRISHDA MATEMATIKA VA GEOGRAFIYA FANLARI INTEGRATSIYASINI TA'MINLASH	507-515
<i>Gaziev Baxromjon</i> CHAVANDOZLARNING JISMONIY VA TEXNIK-TAKTIK HARAKATLARINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	516-523
<i>Madaminova Mavjuda Erkinovna</i> TALABALARNING TEXNIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	524-529
<i>Kamalova Dilnavoz, Sattorova Aziza</i> FIZIKAVIIY MAYATNIK ORQALI OG'IRLIK KUCHI TEZLANISHINI ANIQLASHDA TALABALARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	530-535
<i>Sobirova Saida Otabekovna</i> KASBGA YO'NALTIRISHNING ZAMONAVIIY MODELLARI	536-542
<i>Haqberdiyev Baxtiyor, Sotiboldiyev Amiriddin, Abdumutalibov Oyatillo</i> MUHANDISLIK GRAFIKASI VA TASVIRIIY SAN'AT, ARHITEKTURA VA DIZAYN (TEXNIK VA SAN'AT) FANLARINI O'ZARO INTEGRATSIYALASH	543-546

Received: 16 May 2025
Accepted: 1 June 2025
Published: 15 June 2025

Article / Original Paper

MINORS OR LABELESS PERSONS LEGAL BASIS OF MATERIAL SUPPORT AND LIABILITY FOR ITS VIOLATION

Utebaev Salamat Makhsetbay ugli

Assistant of Karakalpak State
University named after Berdakh

Kalbaeva Eldora Uzakhbaevna

3rd year student of the Faculty of Law of Karakalpak State
University named after Berdakh

Abstract. This article covers the legal basis for the material support of minors or disabled persons and its implementation. The author also extensively analyzed the issues of administrative and criminal liability applied to the guilty party for non-fulfillment of material support obligations. Also, the criminal legislation of a number of countries, in particular, Germany and France, has been thoroughly studied on this issue.

Keywords: minors, incapacitated persons, material security, administrative responsibility, criminal responsibility.

VOYAGA YETMAGAN YOKI MEHNATGA LAYOQATSIZ SHAXSLAR

MODDIY TA'MINOTINING HUQUQIY ASOSLARI VA UNI BUZGANLIK UCHUN JAVOBGARLIK

Utebaev Salamat Maqsetbay o'g'li

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti assistenti
E-mail: salamatutebaev232@gmail.com

Kalbaeva Eldora Uzaqbaevna

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti
yuridika fakulteti 3-bosqich talabasi
E-mail: eldorakalbaeva@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada voyaga yetmaganlar yoki mehnatga layoqatsiz shaxslarni moddiy ta'minlashning huquqiy asoslari va uning bajarilishi yoritib berilgan. Muallif moddiy ta'minot majburiyatlarini bajarmaganlik uchun aybdorga nisbatan qo'llaniladigan ma'muriy va jinoiy javobgarlik masalalarini ham keng tahlil qilingan. Shuningdek, bu masala bo'yicha bir qator davlatlar, xususan, Germaniya, Fransiya jinoyat qonunchiligi chuqur o'rganilgan.

Kalit so'zlar: voyaga yetmaganlar, mehnatga layoqatsiz shaxslar, moddiy ta'minot, ma'muriy javobgarlik, jinoiy javobgarlik.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I6Y2025N67>

Inson huquq va erkinliklari jamiyatdagi eng oliy qadriyatlardan biri bo'lib, uni ta'minlash va huquqiy muhofaza qilish demokratik davlat va fuqarolik jamiyat barpo etishning asosiy shartlaridan biridir. O'zbekiston Respublikasi milliy qonunchilik tizimidagi barcha

normativ-huquqiy hujjatlar mazmunida shaxslarning o'z huquq va erkinliklarini yuzaga chiqarishida ko'maklashish va ularni har tomonlama himoya qilish maqsadi yotadi. Shu jumladan, Konstitutsiyamizning 54-moddasida "Davlat inson hamda fuqaroning Konstitutsiya va qonunlarda mustahkamlangan huquqlari va erkinliklarini ta'minlaydi", deb belgilangan bo'lsa, 57-moddada "Mehnatga layoqatsiz va yolg'iz keksalar, nogironligi bo'lgan shaxslar hamda aholining ijtimoiy jihatdan ehtiyojmand boshqa toifalarining huquqlari davlat himoyasidadir", deb ko'rsatilgan [1]. Mazkur moddalardan shuni ko'rishimiz mumkinki, yurtimizda barcha shaxslar ijtimoiy jihatdan qaysi toifaga mansubligidan qat'iy nazar, huquq va erkinliklarini qonuniy asoslarda amalga oshirishi davlat tomonidan kafolatlanadi.

Ayniqsa, voyaga yetmaganlar va mehnatga layoqatsiz shaxslarni himoya qilish tizimini takomillashtirishda davlat tomonidan bir qancha islohotlar amalga oshirilmoqda. Ularning huquqiy asoslari sifatida "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni, Vazirlar Mahkamasining "Voyaga yetmaganlarga ijtimoiy-huquqiy yordam ko'rsatishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 490-sonli Qarori, O'zbekiston Respublikasining Oila Kodeksi, Fuqarolik va Jinoyat Kodeksi kabilarni ko'rsatish mumkin.

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga muvofiq 18 yoshga to'lmaganlar voyaga yetmaganlar hisoblanib, bu tushuncha ko'pchilik holatlarda huquqning turli sohalarida 14 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan shaxslarga nisbatan qo'llaniladi. Lekin, mehnatga layoqatsiz shaxslar tushunchasi va uning mazmuniga qonunchilikda aniq ta'rif berilmagan.

Qonunchiligimizda bu toifadagi shaxslar ishtirokidagi ijtimoiy munosabatlarni huquqiy tartibga solish alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki, voyaga yetmaganlar va mehnatga layoqatsiz shaxslar o'z huquqlarini yuzaga chiqarishida ularni qo'llab-quvvatlash faqat ota-onalari, yaqinlarining emas, balki butun davlatning asosiy vazifasidir. Hattoki, ota-onalar voyaga yetmaganlar va mehnatga layoqatsiz farzandlarini moddiy ta'minlashi shart bo'lib, agar da bu masala ixtiyoriy ravishda amalga oshirilmagan taqdirda, davlat aralashuvi bilan hal etiladi. Shuningdek, moddiy ta'minlashi shart bo'lgan shaxslarning o'z majburiyatlarini bajarishdan bo'yin tovlashi huquqiy javobgarlikni keltirib chiqaradi.

O'zbekiston Respublikasi Oila Kodeksiga muvofiq, voyaga yetmagan shaxslarni moddiy ta'minlash – ularning ota-onalari, ularni o'rnini bosuvchi shaxslar, farzandlikka oluvchi shaxslar tomonidan amalga oshiriladi [2]. Shuningdek, Qonun chiqaruvchi ota-onalarni ularning ota-onalik huquqi cheklanganligi yoki bunday huquqdan mahrum etilishi ularni moddiy ta'minot berish majburiyatidan ozod etmasligini belgilaydi. Bizningcha, bu – voyaga yetmagan farzandning moddiy ta'minoti, uning manfaatlari doimo himoyalaniishi va ota-onalar o'z moddiy javobgarligidan qocholmasligini ta'minlashda alohida ahamiyatga egadir.

Mehnatga layoqatsiz shaxslar ham xuddi voyaga yetmaganlar kabi moddiy ta'minot olish huquqiga ega. Lekin bunday toifadagi shaxslar doirasi bir qancha keng bo'lib, ularga I va II guruh nogironligi bo'lgan shaxslar, mehnatga qilish imkoniyatiga ega bo'lmagan, yordamga muhtoj voyaga yetgan farzandlar, ota-onalari va sobiq er (xotin) kiradi [3, 112].

Shuni aytib o'tish o'rinli, voyaga yetmagan va mehnatga layoqatsiz shaxslarga to'lanadigan moddiy ta'minot miqdorlari ham har xil. Xususan, voyaga yetmagan shaxslarga to'lanadigan aliment miqdori amaliyotda ko'pchilik holatlarda aliment to'lovchi shaxslarning oylik ish haqiga va boshqa daromadiga nisbatan ulushlar hisobida, mehnatga layoqatsiz shaxslarga bo'lsa pul bilan to'lanadigan qat'iy summada belgilanishi mumkin.

Shuningdek, moddiy ta'minot beruvchilar favqulodda holatlar kelishi oqibatida, ta'minot oluvchi uchun zarur bo'lgan qo'shimcha xarajatlarda ham ishtirok etadilar. Masalan, bolaning favqulodda holatlarda og'ir shikastlanishi yoki kasal bo'lishi oqibatida ular qo'shimcha xarajatlar olish huquqiga egadirlar.

Garchi qonunchilikda voyaga yetmagan va mehnatga layoqatsiz shaxslarni moddiy ta'minlash tartibi, uning subyektlari va uning qanday amalga oshirilishi aniq belgilangan bo'lsa ham amaliyotda uni bajarishdan bo'yin tovlash holatlari uchrab turadi. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Inson huquqlari bo'yicha vakilining (Ombudsman) bergan ma'lumotlariga qaraganda, 2024-yilning 9 oyi davomida Ombudsmanga aliment undirish bo'yicha 370 ta murojaat kelib tushgan. Ular soni 2023-yilning shu davriga nisbatan 23,3 foizga oshgan [4].

Bunday holatlarning oldini olish va ularga qarshi kurashish maqsadida qonunda belgilangan shaxslarni moddiy ta'minlashdan bo'yin tovlaganlik uchun javobgarlik asoslari aniq belgilangan bo'lib, shaxslarning bunday harakatlari nafaqat ma'muriy, balki jinoiy javobgarlikka ham sabab bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi Kodeksning 47⁴-moddasida "Moddiy yordamga muhtoj bo'lgan voyaga yetmagan yoki mehnatga layoqatsiz shaxsni moddiy ta'minlashdan bo'yin tovlash, ya'ni ularni moddiy jihatdan ta'minlash uchun sudning hal qiluv qaroriga yoki sud buyrug'iga binoan undirilishi lozim bo'lgan mablag'ni jami bo'lib ikki oydan ortiq muddat mobaynida to'lamaslik, — o'n besh sutka muddatga ma'muriy qamoqqa olishga yoki bir yuz yigirma soatgacha haq to'lanadigan jamoat ishlariga majburiy ravishda jalb etishga yoxud ushbu Kodeksga muvofiq ma'muriy jazolarning mazkur turlari qo'llanilishi mumkin bo'lmagan shaxslarga bazaviy hisoblash miqdorining yigirma baravari miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi [5].

Birinchi marta huquqbuzarlik sodir etgan shaxs, agar u ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rish jarayonida aliment majburiyatlari bo'yicha qarzdorlikni ixtiyoriy ravishda to'lagan bo'lsa, javobgarlikdan ozod etiladi." -, deb belgilangan. Bundan ko'rishimiz mumkinki, moddiy ta'minot to'lashdan bosh tortgan shaxslar javobgarligini belgilovchi normalar o'zida insoniylik va adolat prinsiplarini aks ettiradi. Chunki, birinchidan, moddiy ta'minot beruvchi shaxs o'z majburiyatini qonunda belgilagan muddatlarda bajarishdan bosh tortgan hollarda ham u darhol javobgarlikka tortilmaydi va majburiyatini bajarishi uchun ikki oy muddat beriladi. Ikkinchidan, u bu huquqbuzarlikni birinchi marta sodir etgan bo'lib, ishni ma'muriy tartibda ko'rib chiqish jarayonida yuzaga kelgan qarzdorlikni o'z ixtiyori bilan to'lasa javobgarlikdan ozod etilishi belgilangan.

Yuqoridagilardan kelib chiqib shuni aytish mumkin, shaxslarning mazkur harakatlarni birinchi marotaba sodir etishi ma'muriy javobgarlikka tortilishi belgilangan bo'lsa, aybdor o'ziga ma'muriy jazo qo'llanilgandan keyin bir yil o'tmasdan qaytadan sodir etilsa, u jinoiy javobgarlikka tortiladi.

Mazkur norma O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 122-moddasida belgilangan bo'lib, u "Voyaga yetmagan yoki mehnatga layoqatsiz shaxslarni moddiy ta'minlashdan bo'yin tovlash" -, deb nomlanadi [6].

Unga ko'ra, shaxslarning moddiy yordamga muhtoj bo'lgan voyaga yetmagan yoki mehnatga layoqatsiz shaxsni moddiy ta'minlashdan bo'yin tovlashi, ya'ni ularni moddiy jihatdan ta'minlash uchun sudning hal qiluv qaroriga yoki sud buyrug'iga binoan undirilishi lozim bo'lgan mablag'ni jami bo'lib ikki oydan ortiq muddat davomida to'lamaganligi, shunday

qilmish uchun ilgari ma'muriy jazoga tortilganidan keyin sodir etilgan bo'lsa, jinoiy javobgarlikni keltirib chiqaradi.

Qonunda bunday jinoyat subyekti 18 yoshga to'lgan, aqli raso, moddiy ta'minot majburiyati yuklangan shaxs bo'lishi mumkin [7, 132]. Qo'shimcha sifatida shuni ta'kidlab o'tishimiz joizki, ushbu qoida emansipatsiya etilgan shaxslarga ham taalluqlidir. Misol uchun, 17 yoshda oila qurgan shaxslar qonunchilik asosida to'liq muomalaga layoqatli deb topilganligi uchun, garchi 18 yoshga to'lmagan bo'lsa ham o'z farzandlarini moddiy ta'minlashga majburdirlar.

Yuqoridagi o'rganishlardan kelib chiqib, mazkur jinoyatning o'ziga xos belgilari sifatida quyidagilarni ko'rsatib o'tishimiz mumkin:

- ✓ jinoyat subyekti moddiy ta'minot yuklatilgan shaxs bo'ladi;
- ✓ shaxsga ilgari ma'muriy preyuditsiya ko'rsatilgan bo'lishi kerak.

Yuridik fanlar doktori M.H.Rustambayevning fikricha bo'yin tovlash deganda, boshqa shaxsga moddiy ta'minot berish bo'yicha majburiyatlar bajarilishini rad etishni, shuningdek, ta'minot to'lovchi shaxsning ijro varaqasi bo'yicha ushlab qolinadigan mablag'ni to'lashdan bo'yin tovlash maqsadida oladigan haqiqiy maoshini, har xil daromadlarini yashirishini, ish yoki yashash joyini o'zgartirishini yoxud aynan shu maqsadda mehnatdan bo'yin tovlashi kabilarni tushunishimiz lozim [8, 112.].

Bir qator xorijiy davlatlar qonunchiligida ham voyaga yetmaganlarni yoki mehnatga layoqatsiz shaxslarni moddiy ta'minlashdan bo'yin tovlaganlik uchun huquqiy javobgarlik belgilangan. Xususan, Germaniya Jinoyat kodeksida voyaga yetmaganlarni yoki mehnatga layoqatsiz shaxslarni moddiy ta'minlashdan bo'yin tovlash jinoyati "Moddiy ta'minot majburiyatini buzish" — deb nomlanib, shaxslarning bunday xatti-harakatlari ushbu kodeksning 170-moddasi bo'yicha jinoiy javobgarlikni keltirib chiqaradi [9].

Unga ko'ra, shaxslarning ta'minot huquqiga ega bo'lgan shaxsning hayoti xavf ostida yoki boshqalarning yordamisiz xavf ostida qolishi uchun qonuniy ta'minot majburiyatidan bo'yin tovlashi jinoiy qilmish deb kvalifikatsiya qilinadi va ularga sud tomonidan uch yildan ortiq bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum qilish yoki jarima jazosi tayinlanishi mumkin. Agar bunday harakatlar homilador ayollarga nisbatan nojo'ya sabablarga ko'ra ushlanib qolinib, bu homiladorlikning to'xtatilishiga sabab bo'lsa, aybdor besh yildan ortiq bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum qilish yoki jarima jazosiga tortiladi.

Germaniya tajribasini o'rganish orqali shunday xulosaga kelishimiz mumkinki, Germaniya qonunchiligida ham O'zbekiston kabi shaxslarning moddiy ta'minlash majburiyatini bajarmaganligi javobgarlikni keltirib chiqarishiga qaramay, ayrim o'ziga xosliklarga ega. Birinchidan, O'zbekiston Respublikasida moddiy ta'minotdan bo'yin tovlash holatlari dastlab ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksga muvofiq ko'rib chiqiladi, agar bu xatti-harakatlar ayni o'sha shaxs tomonidan yana takrorlansa, u Jinoyat kodeksiga muvofiq jinoiy javobgarlikka tortiladi. Germaniyada esa, bu qilmish to'g'ridan-to'g'ri jinoyat hisoblanib, jinoyat ishini qo'zg'atish uchun hayotiy zarurlarning xavf ostida qolishi kifoya. Ikkinchidan, Germaniya Jinoyat kodeksida homilador ayolni moddiy ta'minlashdan bosh tortish og'irlashtiruvchi holat sifatida moddaning o'zida ko'rsatilgan bo'lsa, O'zbekiston Jinoyat kodeksida bu 56-moddasida ko'rsatilgan og'irlashtiruvchi holatlardan biri sifatida qo'shimcha kvalifikatsiya qilinadi. Uchinchidan, aybdorlarga nisbatan qo'llaniladigan jazo turlari bilan farqlanadi. Germaniyada — aybdorlarga jarima yoki ozodlikdan mahrum qilish jazosi qo'llanilsa, O'zbekistonda — axloq

tuzatish ishlari yoki ozodlikdan mahrum qilish jazolaridan biri tayinlanadi. To'rtinchidan, milliy qonunchiligimizda aybdor shaxslar o'z majburiyatlarini bajargan hollarda jinoiy javobgarlikdan ozod etilsa, Germaniya jinoyat kodeksida bu norma belgilanmagan.

Fransiyada ham voyaga yetmagan va mehnatga layoqatsiz shaxslarni 227-3-moddasida moddiy ta'minlashdan bo'yin tovlaganligi uchun Fransiya Jinoyat Kodeksining javobgarlik belgilangan [10]. Ushbu modda "Oilani tashlab ketish"-, deb nomlanib, unga ko'ra agar da moddiy ta'minot berish majburiyati yuklangan shaxs sud qarori yoxud Fuqarolik Kodeksining 373-2-2-moddasining I qismida ko'rsatilgan qoidalaridan biri asosida voyaga yetmagan farzandi, avlodi, ajdodi yoki turmush o'rtog'iga aliment, hissa, subsidiya yoki boshqa har xil moddiy to'lovni ikki oydan ortiq vaqt mobaynida to'lamasa, bu jinoyat hisoblanib, ikki yilgacha ozodlikdan mahrum qilish va jarima jazosi bilan jazolanadi. Fransiya qonunchiligi bilan O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi o'rtasida bir qancha o'xshashliklar va farqlar mavjud. Eng asosiy farqi, O'zbekiston Respublikasida mazkur qilmishni birinchi marta sodir etilganda, ma'muriy preyuditsiya qoidasi belgilangan. Agar, ushbu harakat ma'muriy javobgarlikka tortilgan shaxs tomonidan bir yil ichida yana takrorlansa, shaxs jinoiy javobgarlikka tortiladi. Fransiyada esa bu uchun ma'muriy javobgarlik belgilanmagan va birinchi marta sodir etilgan taqdirda ham jinoiy javobgarlik uchun asos bo'ladi. Ikkinchi farqni esa ularning sanksiyalarida ko'rishimiz mumkin. Ya'ni, milliy qonunchiligimizda ushbu jinoyatni sodir etgan shaxslarga axloq tuzatish ishlari yoki ozodlikdan mahrum qilish jazolari tayinlanadi. Fransiya jinoyat huquqida esa ikki yilgacha ozodlikdan mahrum qilish va jarima jazolari belgilangan. Yana bir katta farqlaridan biri, O'zbekiston qonunchiligida rag'batlantiruvchi modda ham keltirilgan. Unga muvofiq, aliment majburiyatlari bo'yicha qarzdor shaxs qarzlarini to'liq to'lagan bo'lsa, jinoiy javobgarlikdan ozod etiladi. Fransiya qonunchiligida mazkur qoida belgilanmagan.

Yuqoridagilarga xulosa sifatida shuni aytishimiz mumkin, voyaga yetmaganlar va mehnatga layoqatsiz shaxslar qonuniy asosda ta'minot olish huquqiga egadir va bu davlat tomonidan himoya qilinadi. Bu majburiyatni bajarmaslik esa, ma'muriy va jinoiy javobgarlikni keltirib chiqaradi. O'zbekiston qonunchiligida bu masalalar aniq va qonuniy tartibga solingan bo'lib, davlat tomonidan unga rioya etilishi qat'iy nazorat qilinadi. Shuningdek, insoniylik tamoyili asosida aybdorlarga o'z ixtiyori bilan qarzdorlikni to'lash imkoniyati beriladi. Bularning barchasi milliy huquq tizimimizda mazkur institutning huquqiy tartibga solinganligidan dalolat beradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 30.04.2023. <https://lex.uz/docs/-6445145>
2. O'zbekiston Respublikasi Oila Kodeksi. 30.04.1998. <https://lex.uz/mact/-104720>.
3. M.H.Rustambayev. "O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksiga sharhlar". Maxsus qism. T. "Adolat". 2016. 112 b.
4. Oliy Majlisning Inson huquqlari bo'yicha vakili (ombudsman) Axborot xizmati // <https://ombudsman.uz/oz/news/2024/10/22/aliment-tolamaslikning-oqibati-jinoiy-javobgarlik-bilan-tugashi-mumkin-ombudsman-3>.
6. O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risida Kodeks. 47⁴-moddasi. <https://lex.uz/acts/-97664>.
7. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi. 22.09.1994. <https://lex.uz/docs/-111453>.
8. М.Х. Рустамбаев. Жынаят хуқықы. Арнаўлы бөлим: Жоқары оқыў орынлары ушын сабақлық. – Нөкис, "Билим". 2005-жыл. 132 б.

9. M.H.Rustambayev. "O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksiga sharhlar". Maxsus qism. T. "Adolat". 2016. 112 b.
10. Germaniya. Jinoyat Kodeksi. 170-modda. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html
11. Fransiya. Jinoyat Kodeksi. 227-3-modda. https://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/french_penal_code_33.pdfq

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 6 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).